

به نام خداوند جان و خرد

کزین برتر اندیشه برنگذرد

عنوان گزارش پژوهشی :

کارگاه سه روزه تحقیق عملی مشارکتی¹ برای یافتن علل آتش سوزی جنگل ها و راهکار های ممکن

در منطقه ی کرمانشاه - پاوه

24 تا 26 آذر 1389

کارگروه مشترک متشکل از:

گروهی از داوطلبان دوستدار طبیعت پاوه

جمعیت حفظ و احیا محیط کوهستان (پراو)

گروه هیلو جنبش علفزار کرمانشاه

ایران شهر کانون دوستداران میراث فرهنگی و طبیعی ایران

Participatory action researches (PAR) In Kermanshah-Paveh zone for finding the reasons of Paveh's wild fires and practical activities.

15-17 Dec 2010

Common workgroup:

Paveh local community volunteers

and Hiloo(NGO) ; Parrow(NGO) ;Iranshahr(Institute)

¹ Participatory action research (PAR)

تقدیم به آتش نشانان گمنام و داو طلب محلی پاره
که پروانه وار و عاشقانه ؛
جان خود را برای سبز ماندن جنگل فدا کردند .

**Dedicated to un known local volunteer firefighters;
Whom burned and devoted their life to save forests.**

سیاسگزاری و قدردانی:

بدین وسیله از کلیه افراد حقیقی و حقوقی علاقه مند به طبیعت - به ویژه داوطلبان بومی پاوه و کرمانشاه - که در این کارگاه و نشست ها و مشورت های پس از آن یاری رسانده اند؛ سیاسگزاری می شود.

فهرست مطالب

گروه همکاران

زمان و مکان کارگاه

چکیده

کلید واژه ها

(1) معرفی

1- بیان مسأله ، ضرورت و اهمیت پرداختن به آن

2- هدف

3- پرسش ها

4- تعریف مفاهیم

1. مشارکت

2. مراحل مشارکت

3. گروه

4. تسهیلگر و تسهیلگری

(2) روش

1- جامعه :

2- نمونه و طرح نمونه برداری :

3- روش گردآوری داده ها :

4- ابزارهای پژوهش :

5- پیشینه:

1- فعالیت های انجام شده و خلاصه ای از مراحل و چگونگی انجام کار:

1. فرآیند شکل گیری و اجرای کارگاه:

2. بررسی ها و اقدامات جمعیت حفظ و احیا محیط کوهستان (پراو)

3. بررسی ها و اقدامات گروه هیلو جنبش علفزار

4. بررسی ها و بازدید برخی از اعضای ایرانشهر از منطقه در تاریخ 19 / 9 / 1389

5. رایزنی و تشکیل کارگروه مشترک

(3) یافته ها:

- 1- فرآیند اجرای کارگاه
- 2- گزارش کارگاه
- 3- روز نخست
- 4- برنامه ریزی مشارکتی
- 5- روز دوم
- 6- بازدید و مستند سازی مسیر و منطقه
- 7- معرفی، انتظارات، اهداف
- 8- مکان یابی
- 9- بازدید و مستند سازی از مکان انتخابی
- 10- گروه بندی
- 11- ترسیم مشارکتی موقعیت مکانی (نقشه ی اجتماعی)
- 12- ترسیم مشارکتی درخت مشکل : علت های آتش سوزی ها در جنگل
- 13- ترسیم مشارکتی راه کارها
- 14- برنامه ریزی مشارکتی برای تشکیل گروه ذی نفعان در کارگاه بعدی

3. روز سوم

- 1- ارزیابی مشارکتی
  - 2- جمع بندی و تقسیم کار
- فهرست نمودار ها
فهرست عکس ها
پیوست ها :
- پیوست شماره یک :
- پیشنهادات تکمیلی جمعیت حفظ و احیا محیط کوهستان (پراو)
- پیوست شماره دو:

پیشنهادات تکمیلی گروه هیلو جنبش علفزار کرمانشاه

گروه همکاران و مکان و زمان کارگاه :

هماهنگ کننده ی کارگاه: آقای امیر خسروزاده

تسهیلگر: آقای محمد احيائي

با همکاری: خانم ها زربانو منصوری، شیوا احيائي و آقای ساسان منصوری

مستندسازی:

1. فیلم برداری :

دوربین 1 : خانم آرامش منصوری

دوربین 2 : شیوا احيائي

2. عکاسی :

دوربین 1 : خانم آرامش منصوری

3. دوربین 2 : آقای مسعود خُلدی رضایی

4. خلاصه نویسی گزارش: خانم سهیلا بهرام نژاد

5. تهیه پیش نویس گزارش : خانم فاطمه منصوری

6. تدوین و ویرایش گزارش نهایی: محمد احيائي با دریافت و ملاحظه ی نظرات جامعه محلی پاوه ؛ جمعیت

حفظ و احیا محیط کوهستان (پراو) با همکاری خانم آرامش منصوری ؛ و گروه هیلو جنبش علفزار با

همکاری آقای مسعود خُلدی رضایی.

مخاطبان: گروه داوطلبان محلی پاوه :

آقایان :عدنان مرادی ، یعقوب شجاعی ، کیوان حاتمیان ، عثمان دهقانفر، گیلان مرادی ، جعفر

بهرامنژاد،سیران دزکات .

مکان:

1) کرمانشاه :دفتر جمعیت حفظ و احیا محیط کوهستان(پراو) ؛ هتل آزادگان ،

2) پاوه :جنگل های سردره (پیرامون شهر) .

زمان: 24 ؛ 25 و 26 آذر 1389

برای معرفی و بیان مسأله این تحقیق؛ ضرورت و اهمیت پرداختن به آن باید گفت که در سال 1389 آتش سوزی های بسیار گسترده ای در جنگل های ایران از غرب، جنوب غربی و شمال رخ داد. علل وقوع این همه آتش سوزی در گستره ی تمامی جنگل های ایران؛ به طور واقع بینانه و همراه با همکاری جامعه ی محلی تبیین نشده و به نحو پسندیده ای مورد شناسایی قرار نگرفته بود؛ با توجه به ضرورت شناسایی این علت ها و هم چنین از آن رو که گروه های ذی نفع؛ به طور دقیق شناسایی نشده بودند؛ هر چند تلاش های بسیاری برای مهار آتش سوزی ها به انجام رسیده بود؛ ولی اقدامات پیش گیرانه، مهار، کاهش اثرات و احیاء به طور موثر، کافی، منظم و برنامه ریزی شده قابل انجام نبوده؛ و امکانات لازم و منابع تامین آن ها نامشخص مانده بود و از میزان خسارات وارده نیز خبر دقیقی در دست نبوده و نیست. و از دیگر سو امکان ادامه و گسترش بیشتر این آتش سوزی ها؛ موضوع نگرانی دائمی تمامی دلسوزان طبیعت بوده است. بنابراین این با همکاری برخی گروه های داوطلب و علاقه مند؛ برنامه ریزی هایی سلسله وار در دست بررسی و انجام قرار گرفت که با این اعتقاد که شناسایی مشکلات یکی از راه هایی است که به حل مسأله می رسد؛ نخستین بخش آن؛ «شناسایی علل آتش سوزی ها در منطقه» بود که با اهداف 1- «شناسایی علل آتش سوزی های جنگل های منطقه ی پاوه» و 2- «شناسایی راهکار های ممکن» و برای یافتن پاسخ هایی برای پرسش های 1- کدام گروه ها آمادگی بیشتر برای مشارکت داوطلبانه برای انجام تحقیق دارند؟ 2- کدام منطقه برای انجام تحقیق مناسب تر است؟ 3- موقعیت و نقشه ی آن چیست؟ 4- چه عواملی موجب آتش سوزی ها در منطقه شده است؟ 5- راه کار های «مدیریت مشارکتی» برای «پیشگیری، مهار، کاهش اثرات آتش سوزی ها و احیاء و بهره وری محلی جنگل» کدام است؟ روبرو بود. سپس مفاهیمی مانند مشارکت، مراحل مشارکت، گروه، تسهیل گر و تسهیلگری تعریف شدند. در بخش روش؛ جامعه آماری تحقیق حاضر را «جنگل ها و مردم بومی منطقه ی پاوه» تشکیل داد. نمونه با روش «قضاوتی» و در طی فرآیند تحقیق عملی مشارکتی توسط شرکت کنندگان بومی شهر پاوه و روستاهای مجاور آتش سوزی ها؛ در منطقه ی «سردره» در پیرامون شهر پاوه تعیین شد روش گردآوری داده ها در این کارگاه؛ «رویکرد مشارکتی» بوده است. که با ابزارهای ویژه ی خود به انجام رسیده است. در پیشینه؛ فعالیت های انجام شده و خلاصه ای از مراحل و چگونگی انجام کار، در قالب فرآیند شکل گیری و اجرای کارگاه شامل: 1- بررسی ها و اقدامات جمعیت حفظ و احیا محیط کوهستان (پراو) 2- بررسی ها و اقدامات گروه هیلو جنبش علفزار 3- بررسی ها و بازدید برخی از اعضای ایرانشهر از منطقه در تاریخ (19 / 9 / 1389) 4- رایزنی و تشکیل کارگروه مشترک بوده است. در روز نخست؛ پیش نشست های هماهنگی کارگاه با گروه های یاد شده در کرمانشاه برگزار شد. در روز بعد به سمت پاوه حرکت آغاز شد. با مشارکت عالی داوطلبان علاقه مند به جنگل و طبیعت شامل گروهی از مردم بومی پاوه، برخی اعضای جمعیت پراو، هیلو و ایرانشهر کارگاه در منطقه ی جنگلی سردره پیرامون پاوه به انجام رسید. دستاورد های این کارگاه به خوبی نشان دهنده ی علل و ریشه های آتش سوزی هاست. سپس دو نفر از داوطلبان محلی به عنوان هماهنگ کننده محلی و رابط؛ با هدف مشارکت درآماده سازی گزارش حاضر و تدارکات لازم برای کارگاه بعدی با عنوان

«تشکیل گروه ذی نفعان» تعیین شدند. در تاریخ 26 / 9 / 89 برای تهیه ی صورت جلسه و دستور جلسه و تقسیم وظایف و هم چنین کارهای لازم دیگر، نشست هایی در کرمانشاه با حضور گروه های یاد شده شکل گرفت. و طی روز های بعدی با همکاری جامعه ی محلی و گروه های یاد شده ؛ یافته های تحقیق مشخص و گزارش کارگاه با روش همکاری گروهی آماده شد. پیوست های دو گانه نیز حاصل پیشنهادات تکمیلی جمعیت حفظ و احیا محیط کوهستان (پراو) و گروه هیلو جنبش علفزار کرمانشاه است .

کلید واژه ها: آتش سوزی ، جنگل ، منابع طبیعی ، کرمانشاه ، پاوه ، مشارکت ، پیشگیری از آتش سوزی ، مهار آتش سوزی ، جامعه ی محلی ، تسهیلگر² ، کارگاه تحقیق عملی مشارکتی³ ، ان جی او⁴.

---

2 Facilitator

3 Participatory Action Research (PAR)

4 Non Governmental Organization (NGO)

Abstract

In 2010 extensive wildfires occurred in Iran's forests from west to north and to southwest. The reason for fires at this scale has not been identified, despite serious efforts in extinguishing them. As a result, possible continuation of these wildfires remains a big concern. Considering the need to identify the root causes of wildfires in Iranian forests, a group of non-governmental and community organizations held a participatory workshop in Paveh, one of the main areas which suffered damaged by wildfires. Participatory action research was conducted focusing on the target community of Sardareh (Paveh, Kermanshah). Using participatory methods, each community or non-governmental group contributed to identifying root causes of wildfires drawing a problem tree, and made recommendations for taking preventive measures, mitigating impacts, and taking restoration measures. One of the key recommendations was to develop alternative livelihood options for the local communities, to create a sense of ownership over forest resources.

1. معرفی

1. بیان مسأله ، ضرورت و اهمیت پرداختن به آن:

در سال 1389 آتش سوزی های بسیار گسترده ای در جنگل های ایران از غرب ، جنوب غربی و شمال رخ داد . آتش در گلستان و دیگر نواحی شمالی گسترش یافت و در غرب در کردستان و بیشتر در مریوان، ایلام ، لرستان ، کرمانشاه بیشتر در گیلان غرب و اورامان و منطقه ی پاوه و دیگر نقاط اتفاق افتاد .

عکس 1: تصاویر ناسا ، ناشی از دود آتش سوزی های گلستان روی مرکز آتش نشانی جهان

عکس 2 : آتش سوزی های گلستان (خبرگزاری مهر)

از آن رو که علل وقوع این همه آتش سوزی در گستره ی تمامی جنگل های ایران و هم چنین راهکارهای عملی واقع بینانه ؛ و گروه های ذی نفع ؛ تا کنون به طور دقیق و همراه با همکاری جامعه ی محلی ؛ تبیین نشده و به نحو پسندیده ای مورد شناسایی قرار نگرفته بود؛ بنابراین ضرورت شناسایی این علت ها ، راهکارها و گروه ها به عنوان پایه و اساس اقدامات دیگر ، بسیار با اهمیت شناخته شد ؛ و به این دلایل - هر چند تلاش های بسیاری برای مهار آتش سوزی ها از سوی جامعه ی محلی ، نهاد ها ی دولتی و غیر دولتی به انجام رسیده است؛ ولی اقدامات پیش گیرانه ، مهار ، کاهش اثرات و احیاء به طور موثر ، کافی ، منظم و برنامه ریزی شده قابل انجام نبوده ؛ و امکانات لازم و منابع تامین آن ها نامشخص مانده است . هم چنین هیچ برآورد دقیق و روشنی از میزان خسارات وارده بر پیکره ی نحیف و ضربه خورده ی تنوع زیستی از جمله جمعیت کاهش یافته ی حیات وحش بی نظیر یا کم نظیر و پوشش گیاهی بسیار تُنک شده ی بسیاری از مناطق که با بروز این آتش سوزی های گسترده روبه ویرانی رفته ؛ هم صورت نپذیرفته است تا در برنامه ریزی برای آینده مورد استفاده قرار گیرد. بنابراین تا هنگامی که به صورتی دقیق و با مشارکت ذینفعان و داوطلبان محلی ، این موارد حد اقل در یک منطقه به عنوان نمونه ؛ روشن نشده بود ؛ نتایج و تاثیر احتمالی هر گونه اقدامی در هاله ای از تاریکی قرار داشت . از دیگر سو اثرات کوتاه و درازمدت بسیار مخرب و فاجعه بار این آتش سوزی ها در طبیعت و انسان بر هیچ کس پوشیده نیست و امکان ادامه و گسترش بیشتر آن ها در ادامه ی این فصل و هم چنین فصل خشک آینده؛ موضوع نگرانی دائمی تمامی دلسوزان طبیعت بوده است . بنابر این با همکاری برخی گروه های داوطلب و علاقه مند ؛ برنامه ریزی هایی سلسله وار در دست بررسی و انجام قرار گرفت که نخستین بخش آن با این اعتقاد که شناسایی مشکلات یکی از راه هایی است که به حل مساله می رسد ؛ « شناسایی علل آتش سوزی ها در منطقه و یافتن راهکار های ممکن» بود .

2. اهداف :

1. شناسایی علل آتش سوزی های جنگل های منطقه ی پاره

2. شناسایی راهکار های ممکن

3. پرسش ها :

1. کدام گروه ها آمادگی بیشتر برای مشارکت داوطلبانه برای انجام تحقیق دارند؟

2. کدام منطقه برای انجام تحقیق مناسب تر است؟

3. موقعیت و نقشه ی آن چیست ؟

4. چه عواملی موجب آتش سوزی ها در منطقه شده است ؟

5. راهکار های «مدیریت مشارکتی»⁵ برای «پیشگیری ، مهار ، کاهش اثرات آتش سوزی ها

و احیاء و بهره وری محلی جنگل» کدام است ؟

⁵ **Participatory management:** (https://secure.wikimedia.org/wikipedia/en/wiki/Participatory_management)

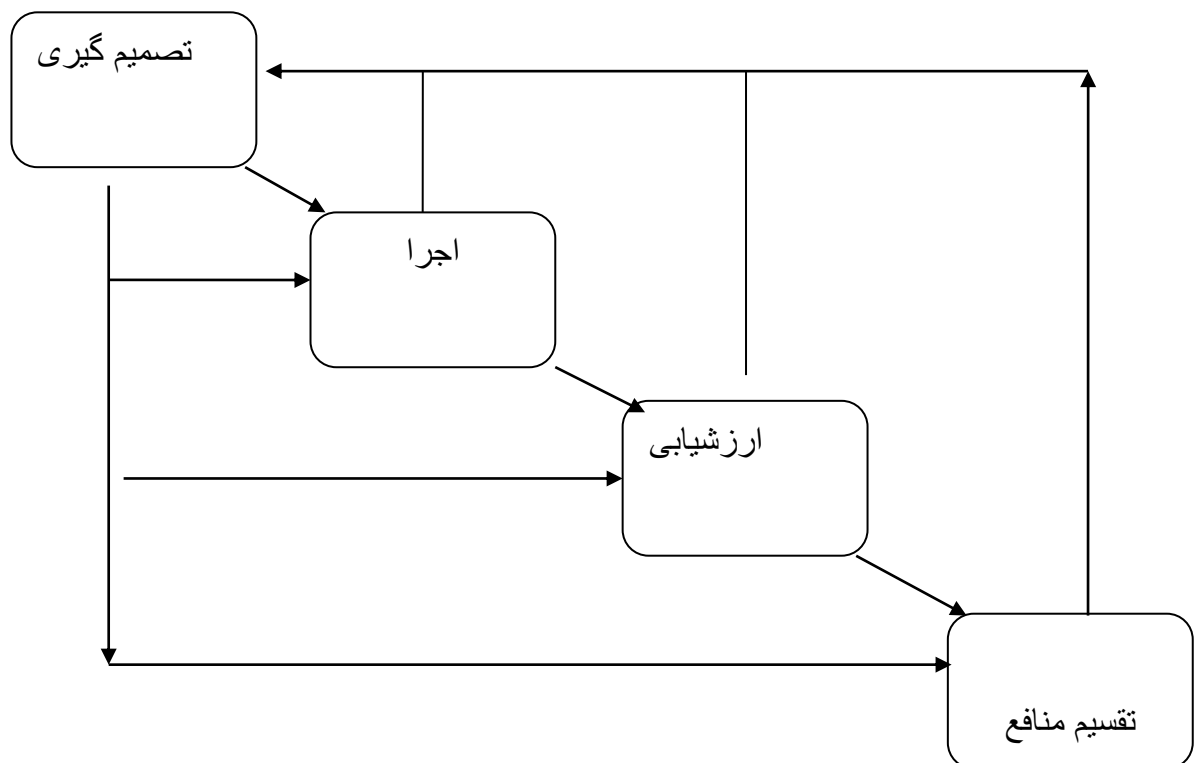
4. تعریف مفاهیم:

1. مشارکت:

موضوع مشارکت به قدمت تاریخ بشر است. به طوری که مشارکت را اساس زندگی اجتماعی و جامعه بشری می دانند. مفهوم مشارکت از دو قرن پیش وارد نظامهای سیاسی و سپس قلمرو صنعت ، بازرگانی و اقتصاد گردید، اما در سه دهه اخیر به شدت مورد توجه متخصصان توسعه و سیاستمداران قرار گرفته است. فلسفه اصلی مشارکت، استفاده از فکر و نظر دیگران در تصمیم هاست. مشارکت⁶ در فارسی به معنی انبازی، دخالت و اصل علاقه مندی و توجه به مسئله است. و در انگلیسی به معنی با خود داشتن است.

2. مراحل مشارکت

یکی از جنبه هائی که در اغلب تعاریف مشارکت به آن توجه شده است شرکت در عمل تصمیم گیری است. هر چند در مورد اهمیت تصمیم گیری در تعاریف مشارکت تا حدی اتفاق نظر و جود دارد. مشارکت به معنای شرکت افراد در تصمیم گیری، اجرا، ارزیابی و تقسیم منافع حاصل از یک پروژه می باشد.

شمای 1: مراحل مشارکت

3. گروه

⁶Participation)

گروه مجموعه ای است از دو یا چند نفر که با الگویی از روابط پایدار بطور منظم برای کسب یک یا چند هدف مشترک فعالیت می کنند.

4. تسهیگر و تسهیگری

تسهیگر کسی است که با اطلاع از روندها و تعاملات گروه، دانش خود را به کار می بندد تا ساختار لازم را برای یک گروه فراهم آورده تا به صورتی مشارکتی در بهترین زمان ممکن بهترین نتیجه عاید گردد. تسهیگر برای این کار از اصول پویایی گروه استفاده می برد تا بتواند با تکیه بر مشارکت همه شرکت کنندگان و با تمرکز بر محتوای لازم، نتیجه مناسب را حاصل کند. این کار را تسهیگری می گویند .

2. روش:

1. جامعه :

جامعه آماری تحقیق حاضر را « جنگل ها و مردم بومی منطقه ی پاوه » تشکیل می دهد .

2. نمونه و طرح نمونه برداری :

نمونه با روش «قضاوتی»⁷ و در طی فرآیند تحقیق عملی مشارکتی توسط شرکت کنندگان بومی شهر پاوه و روستاهای مجاور آتش سوزی ها ؛ در منطقه ی « سردره » در پیرامون شهر پاوه تعیین شد. در طرح نمونه برداری و انتخاب نمونه ؛ قرار داشتن بیشترین عوامل آتش سوزی و هم چنین بالاترین میزان مشارکت محلی و ممکن بودن آن با توجه به نزدیکی ؛ ملاک قرار داشته است .

عکس 3: جانمایی ایران، استان کرمانشاه ، شهر پاوه

عکس 4 : مکان انجام تحقیق استان کرمانشاه ، شهر پاوه ، منطقه ی جنگلی سردره

3. روش گردآوری داده ها :

این کارگاه با استفاده از «رویکرد مشارکتی 8» در سه روز و با مشارکت گروه های فعال در منطقه و داوطلبان بومی به انجام رسیده است .

4. ابزارهای پژوهش :

1. پرسش های هدف دار طراحی شده توسط تسهیلگر
2. برگه های 100 در 70 سانتی متر برای نوشتن ، جمع آوری و تجزیه و تحلیل موارد مطرح شده در کارگاه
3. ماژیک های بزرگ در رنگ های مختلف برای نوشتن برگه ها ،چسب ، استفاده از بدنه خودروها به عنوان تخته نگهدارنده کاغذ ها برای نمایش بهتر .
4. دوربین های عکاسی و فیلم برداری برای مستند سازی فرآیند کارگاه
5. رایانه برای ارائه گزارش ها و تدوین گزارش نهایی
6. اینترنت و ای میل برای تجمیع نظرات .

5. پیشنهاد:

1. فعالیت های انجام شده و خلاصه ای از مراحل و چگونگی انجام کار:

1. فرآیند شکل گیری و اجرای کارگاه:

1. بررسی ها و اقدامات جمعیت حفظ و احیا محیط کوهستان (پراو)
2. بررسی ها و اقدامات گروه هیلو جنبش علفزار
3. بررسی ها و بازدید برخی از اعضای ایرانشهر از منطقه در تاریخ 1389 / 9 / 19
4. رایزنی و تشکیل کارگروه

برای این منظور برخی از اعضای ایرانشهر نخست بازدیدی از منطقه انجام دادند؛ سپس با رایزنی هایی با گروه های داوطلب منطقه، که دارای سوابق مرتبط با موضوع بودند؛ کارگروه مشترکی را برای این منظور تشکیل داده و قصد آن کردند که با همکاری با داوطلبان جامعه ی محلی منطقه ی پاوه، تحقیق عملی مشارکتی را برای یافتن علل آتش سوزی های بسیار گسترده در منطقه ی کرمانشاه - پاوه؛ به عنوان اولین اقدام این کارگروه به انجام برسانند و بنابراین با همکاری ایشان برنامه ای سه روزه در منطقه انجام گرفت. لازم به یاد آوری است که با توجه به مناطق ذکر شده در بخش معرفی، ممکن است مناطق دیگری نیز در گام های بعدی اضافه شوند. با مشارکت عالی گروه های علاقه مند به طبیعت، پیش نشست هماهنگی در روز چهارشنبه 24 / 9 / 89 در کرمانشاه انجام شد. سپس کارگاه عملی مشارکتی در منطقه ی جنگل های بلوط پیرامون شهر پاوه در تاریخ پنجشنبه 25 / 9 / 89 برگزار شد. نشست های تکمیلی در روز جمعه 26 / 9 / 89 برای تقسیم کارها به انجام رسید و در پایان گزارش با همکاری و همفکری گروه های یاد شده تهیه شد.

با توجه به آتش سوزی های گسترده در جنگل های منطقه، از بهار تا پاییز سال 1389 و خسارات فراوانی که بر جای نهاده است؛ نیاز شدیدی برای شناسایی واقع بینانه ی علل آتش سوزی ها وجود داشت که سر رسیدن فصل بارندگی این امکان را فراهم کرد.

با بازدیدی که در روز جمعه 1389/9/19 توسط برخی از اعضای ایرانشهر از منطقه به عمل آمد؛ بیش از 10 آتش سوزی روشن، در فاصله ی کمتر از 100 کیلومتر در این منطقه دیده شد. برای دست یابی به علل وقوع این آتش سوزی ها و رسیدن به این هدف، تماس هایی با برخی از اعضای فعال در سازمان های غیر دولتی داوطلب در منطقه گرفته شد؛ که دارای سوابق مربوط با موضوع بودند. از جمله با توجه به نتایج به دست آمده از طرح «دیده بان های محلی» جمعیت پراو در مسیرهای سبز کوهستان که از سال 1382 آغاز گردید و امروز مورد توجه و حمایت مسئولین دولتی از جمله اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان واقع شده و هم چنین اهداف مشترک گروه های برگزار کننده و ابراز نگرانی مردم بومی روستاهای اطراف پاوه از جمله دره بیان، قشلاق، شمشیر و دیگر روستاها، از تکرار پیشامدهای ناگوار آتش سوزی؛ در نشستی که توسط جمعیت پراو با آنان برگزار شده بود؛ با در نظر گرفتن اعلام آمادگی مردم و بالا بودن ظرفیت مشارکت در منطقه؛ تمام روستاهای یاد شده می توانستند در اولویت باشند.

در روز چهارشنبه 24 / 9 / 89 پیش نشست هماهنگی کارگاه با جمعیت حفظ و احیا محیط کوهستان (پراو) ، فعال در زمینه های فرهنگی ، زیست محیطی ، گردشگری و انجام فعالیت های بیولوژیکی برای حفظ آب و خاک؛ در دفتر ایشان در کرمانشاه برگزار شد . با اعضای گروه هیلو؛ فعال در حفظ و احیاء محیط زیست، نیز به صورت تلفنی و همچنین حضوری تا ساعات پایانی شب مذاکرات و رایزنی ها و هماهنگی های لازم صورت گرفت. با توجه به مشکلاتی که برای یکی از خودروها در روز چهارشنبه بعد از ظهر پیش آمد، آغاز حرکت به سمت پاوه به پنج شنبه صبح موکول شد. با هماهنگی های انجام شده ،صبح پنج شنبه 25 / 9 / 89 برنامه با همراهی اعضای گروه های یاد شده با حرکت سه خودرو به سمت پاوه آغاز شد. با مشارکت عالی داوطلبان علاقه مند به جنگل و طبیعت شامل گروهی از مردم بومی پاوه ، برخی اعضای جمعیت پراو ، هیلو و ایرانشهر در تاریخ 25 / 9 / 89 کارگاه عملی مشارکتی برای شناسایی علل آتش سوزی های جنگل ها در منطقه ی جنگلی سردره پیرامون پاوه به انجام رسید. شرکت کنندگان ، کارگاه همزمان و در دو گروه با مشارکت افراد محلی حاضر شروع به کار کرد . یک گروه به تهیه نقشه های سه گانه ای از منطقه به صورت کروکی پرداخته و گروه دیگر درخت مشکل را ترسیم کردند. در ادامه با تجمیع همه افراد در یک گروه؛ راه حل های پیشنهادی بومیان به دست آمد. دستاورد های این کارگاه به خوبی نشان دهنده ی علل و ریشه های آتش سوزی هاست . سپس دو نفر از داوطلبان محلی به عنوان هماهنگ کننده محلی و رابط ؛ با هدف مشارکت درآماده سازی گزارش حاضر و تدارکات لازم برای کارگاه بعدی با عنوان «تشکیل گروه ذی نفعان» تعیین شدند. در تاریخ 26 / 9 / 89 برای تهیه ی صورت جلسه و دستور جلسه و تقسیم وظایف و هم چنین کارهای لازم دیگر، نشست هایی در کرمانشاه با حضور گروه های یاد شده شکل گرفت. و طی روز های بعدی با همکاری جامعه ی محلی و گروه های یاد شده گزارش حاضر تهیه شده است .

1. یافته ها:

1. فرآیند اجرای کارگاه :

روز سوم 1389/9/26	روز دوم 1389/9/25	روز نخست 1389/9/24
1. «ارزیابی مشارکتی ¹¹ » 2. جمع بندی و تقسیم کار	1. بازدید و مستند سازی مسیر و منطقه 2. معرفی، انتظارات، اهداف 3. مکان یابی 4. بازدید و مستند سازی از مکان انتخابی 5. گروه بندی 6. «ترسیم مشارکتی موقعیت مکانی ¹⁰ » (نقشه ی اجتماعی) 7. ترسیم مشارکتی درخت مشکل : علت های آتش سوزی ها در جنگل 8. ترسیم مشارکتی راهکارها 9. برنامه ریزی مشارکتی برای تشکیل گروه ذی نفعان در کارگاه بعدی	1. «برنامه ریزی مشارکتی ⁹ »

⁹ Participatory planning:(https://secure.wikimedia.org/wikipedia/en/wiki/Participatory_planning)

¹⁰ Participatory GIS (PGIS) :PGIS practice is geared towards community empowerment through measured, demand-driven, user-friendly and integrated applications of geo-spatial technologies.
(https://secure.wikimedia.org/wikipedia/en/wiki/Participatory_GIS)

¹¹ Participatory assessment (PA);(http://wiki.literacyent.org/index.php/Participatory_assessment)

1. برنامه ریزی مشارکتی

با توجه به ماهیت موضوع؛ کارگروه، در نشست 1389 / 9 / 24 در دفتر جمعیت پراو؛ برای شروع کارها «فنون برنامه ریزی مشارکتی¹²» را انتخاب کرد. در این نشست پس از معرفی موضوع و بررسی موارد مربوطه؛ «روش تحقیق عملی مشارکتی¹³» برای اجرای برنامه در منطقه ی پاره در نظر گرفته شد.

عکس 5: نشست کارگروه در روز نخست، 1389 / 9 / 24 در دفتر جمعیت پراو در کرمانشاه

سپس تصمیم بر آن گرفته شد که برای برقراری ارتباطات و برنامه ریزی بیشتر به سمت پاره حرکت آغاز شود که با نقص فنی در یکی از خودروها این کار میسر نشد. بنابراین این تصمیم گرفته شد تا برنامه ریزی مشارکتی به صورت حضوری در کرمانشاه و به صورت تلفنی با پاره ادامه یافته و حرکت به صبح روز بعد موکول شد. روند برنامه ریزی در هتل آزادگان کرمانشاه با حضور آقای خسروزاده از گروه هیلو و به صورت تلفنی با آقای رضایی در پاره و هماهنگی با جمعیت پراو به پایان رسید. با توجه به آشنایی آقای رضایی با منطقه و حضور ایشان در پاره و اعلام آمادگی و حضور فعالان داوطلب محلی مانند خانم بهرام نژاد و پدر گرامی

¹² Participatory planning techniques (https://secure.wikimedia.org/wikipedia/en/wiki/Participatory_planning)

¹³ Participatory action research (PAR) method

شان؛ مسئولیت هماهنگی به آقای خسروزاده سپرده شد که دیگر افراد محلی داوطلب را نیز مطلع سازند . لازم به ذکر است با توجه به اضطراری بودن تشکیل کارگروه و هم چنین با توجه به این که افراد محلی و گروه های داوطلب برای این روزها ، برنامه های قبلی نیز داشتند ؛ با سعه ی صدر با کارگروه همکاری کردند .

روز دوم 1389 / 9 / 25

1. بازدید و مستند سازی مسیر و منطقه

با همراهی اعضای یاد شده ی کارگروه مشترک ؛ حرکت به سمت پاوه ، با سه خودرو آغاز شد . ابتدا بازدید و مستند سازی باعکس و فیلم مناطق حساس و آسیب دیده و در معرض خطر آتش سوزی در طی مسیر انجام شد .

عکس 6 : روز دوم ، 25/9/89 بازدید و مستند سازی مسیر و منطقه

2. معرفی، انتظارات، اهداف

با هماهنگی های به عمل آمده با حضور گروهی از داوطلبان محلی در میدان شهر پاوه ؛ اعضای کارگروه به هم دیگر معرفی شدند . سپس با مساله ی اصلی کارگروه یعنی یافتن علل آتش سوزی ها و راهکار های عملی ؛ آشنا شده و انتظارات و اهداف کارگروه برای ایشان روشن شد.

3. مکان یابی

از همان ابتدا و پیش از مطرح شدن مساله؛ آن قدر ذهن مردم مشغول این مساله بود و به اندازه کافی حساسیت داشتند، که خود با درمندی و با درایت کامل شروع به مطرح کردن مشکلات کردند. این موضوع شاخصه و نشان دهنده سطح بالای کیفیات اجتماعی و مشارکتی مردم است و گویای این است که هنوز ارتباط مردم منطقه با طبیعت آن جا به طور کامل قطع نشده است. خواسته ی کارگروه این بود که مکان یابی در محلی صورت گیرد که هم تعداد و حجم آتش سوزی ها و هم میزان مشارکت جامعه ی محلی در آن قابل ملاحظه و ممکن باشد تا بتوان از این ظرفیت برای بهینه سازی کارگاه و نتایج بهتر؛ بهره ی بیشتر برد.

عکس 7: روز دوم، 25/9/89 مکان یابی

عکس 8 : سردره

بنابر این مکان « سردره » در پیرامون شهر پاوه ؛ با دارا بودن این شرایط با معرفی اهالی بومی انتخاب شد. همان گونه که پیش بینی می شد ؛ با رویکرد مشارکتی در استفاده از درایت اهالی بومی؛ علاوه بر مناسب بودن نمونه ، انتخاب این منطقه که به پاوه نزدیک بود سبب صرفه جویی قابل توجهی در وقت و بالا بردن بازده کارگاه نیز شد.

4. بازدید و مستند سازی از مکان انتخابی

اعضاء به سمت منطقه «سردره» در نزدیکی پاوه حرکت کردند . مستند سازی در مسیر حرکت ضمن بازدید؛ ادامه یافت.

عکس 9 : روز دوم ، 25/9/89 بازدید و مستند سازی از مکان انتخابی

عکس 10 : روز دوم ، 25/9/89 بازدید و مستند سازی از مکان انتخابی

در طی این بازدید یک نفر از داوطلبان بومی فیلمی را که با گوشی همراه اش از آتش سوزی همین منطقه در هنگام تلاش برای خاموش کردن آتش گرفته بود به دیگران نشان داد. آثار آتش سوزی ها گسترده و بسیار پراکنده بودند. در حاشیه های شهر پاره نشانه های زیادی از تصرف زمین ها پس از آتش سوزی ها به چشم می خورد. داوطلبان محلی به تبیین وضعیت پرداختند و در پرسش ها و پاسخ ها؛ بسیاری از موارد ناآشکار، ناپیدا و نامحسوس مطرح می شد. سپس توسط ایشان نقطه ای مناسب برای اجرای کارگاه انتخاب شد.

5. گروه بندی

با مستقر شدن در محل مورد نظر؛ بار دیگر اهداف و انتظارات با مشارکت همه ی حاضران مورد بررسی قرار گرفت. سپس تسهیلگر کارگاه با توجه به توانایی های بسیار قابل توجه داوطلبان بومی و گروه های پراو و هیلو، ایشان را در تقسیم کار به صورت دو گروه محلی و یک گروه همکاران یاری داد. بنا بر آن شد که جانمایی منطقه روی نقشه ها به صورت کروکی؛ با روش مشارکتی در یک گروه از داوطلبان بومی انجام شود و گروه دوم از ایشان به شناسایی و ترسیم درخت مشکل پردازند. کار مستند سازی، تهیه ی خلاصه گزارش و همکاری با تسهیلگر، نیز میان افراد پراو، هیلو و ایرانشهر با دو نفر مسئول برای دوربین عکاسی و فیلم برداری، یک گزارشگر و دو نفر همکار تسهیلگر تقسیم شد. در پایان گروه ها در هم ادغام شدند و ارزیابی راهکارها را در قالب یک گروه به انجام رساندند.

6. «ترسیم مشارکتی موقعیت مکانی» (نقشه ی اجتماعی)

با توجه به مشارکت مطلوب؛ شناخت و آگاهی عمومی و تخصصی بسیار خوب و حساسیت مردم بومی که بیانگر بی تفاوت نبودن آنان نسبت به مشکلات پیرامون شان و علل آن ها بود؛ قابل مشاهده بودن آسیب های وارده در منطقه «سردره»؛ حضور کارشناسی ارشد جغرافیای طبیعی و کارشناس ارشد هنر در گروه نخست یعنی گروه تهیه نقشه با روش مشارکتی؛ یک داوطلب آتش نشان و یک معلم در گروه ترسیم درخت مشکل باعث شد تا کارگاه با مشارکت فعال شرکت کنندگان در این سه گروه، به صورت موازی؛ همزمان و در کمتر از دو ساعت نقشه های سه گانه ی منطقه و محل را با کیفیت بسیار مطلوب و درخت مشکلات را با مشخص کردن علت های آتش سوزی ها ترسیم کنند و در پایان، ارزیابی راه کارها ی مربوطه را به پایان رسانند.

عکس 11: ترسیم مشارکتی موقعیت مکانی (نقشه ی اجتماعی)

لازم به گفتن است که دو نفر از داوطلبان شرکت کننده ی بومی باغ دار بودند و باغ ایشان نیز مورد آتش سوزی قرار گرفته بود؛ گرچه باغ ها نیز حاصل تغییر کاربری و پاکتراشی جنگل تلقی می شود.

7. ترسیم مشارکتی درخت مشکل: علت های آتش سوزی ها در جنگل

علت های آتش سوزی از زبان خود مردم محلی:

عکس 12: دوز دوم 25 / 9 / 89 ترسیم مشارکتی درخت مشکل

- تجمل گرایی و چشم و هم چشمی‌ها و تاثیر آن در مهاجرت از روستاها به شهرها و کاهش اهمیت جنگل در زندگی ایشان.
- کاهش جمعیت روستایی به دلیل بیکاری.
- وجود پادگان آموزشی سپاه و اجرای مانورهای نظامی در فصل‌های خشک سال.
- وجود مسائل امنیتی.
- تغییر کاربری به زمین‌های کشاورزی و مسکونی.
- حفاری‌های غیر مجاز جهت کشف آثار باستانی.
- ایجاد جاده در مناطق جنگلی.
- پراکندگی زباله‌ها در محیط به خصوص شیشه که خاصیت ذره بینی و آتش زنه در کنار پسماند‌های مصنوعی قابل اشتعال دارد.
- وجود اختلافات و تعصبات قومی و قبیله‌ای به عنوان علت آتش زدن مراتع و زمین‌های یکدیگر.
- تولید ذغال از درختان بلوط جنگلی.
- وجود گردشگران بدون برنامه.
- خشکسالی.
- وضعیت بیولوژیکی درخت بلوط که برگ‌هایش در فصل برگریزان به طور کامل نمی‌ریزد و سریعاً نیز آتش می‌گیرند.
- صاعقه در فصل بارندگی.
- وجود شکارچیان بدون برنامه در تمام فصول و استفاده از تفنگ و فشنگ‌های آتش‌زا.
- افزایش جمعیت پاره و در پی آن، افزایش قیمت زمین و از بین بردن پوشش جنگلی برای تبدیل به زمین.
- فروش خاک رس جهت خانه‌سازی و سدسازی.
- مقرون به صرفه نبودن دامپروری در روستاها و کاهش جمعیت روستایی و کم اهمیت شدن جنگل در رابطه با معاش با دام پروری.

- افزایش باران در فصل بهار 1389 که به دنبال آن افزایش ارتفاع علف‌ها را در فصل خشک به دنبال داشته که به سرعت آتش می‌گیرند.
  - محدود بودن زمین با کاربری مسکونی
8. ترسیم مشارکتی راه کارها :

عکس 13 : روز دوم 25 / 9 / 89 ترسیم مشارکتی راه کارها

1- برای پادگان نظامی و اجرای مانورهای نظامی:

الف) تغییر فصل مانورها از فصل خشک به فصول بارانی.

ب) یادآوری و تأکید بر انجام وظیفه نظامیان برای حفظ آب ، خاک و جنگل به عنوان نیروی همیشه حاضر در محل برای یاری در پیشگیری ، اطلاع رسانی ، کنترل و خاموش سازی آتش.

2- برای تغییر کاربری جنگل‌ها به زمین کشاورزی:

- اجرای قانون جلوگیری از تغییر کاربری‌ها توسط منابع طبیعی و نهاد های مربوطه

3- برای تجمل گرایی و چشم و هم چشمی:

- آموزش و فرهنگ سازی و حساس سازی مردم نسبت به طبیعت و جنگل در مساجد و مدارس.
- 4- برای افزایش جمعیت معاش گر با جنگل در روستاها
- 5- برای محدود بودن زمین کشاورزی، سکونت و کسب و کار
- ایجاد امکانات رفاهی برای جلوگیری از مهاجرت روستاییان و تأکید و آگاه سازی نسبت به اهمیت روستاها و ویژگی های برتر زندگی روستایی.
- 6- برای افزایش قیمت زمین در شهر پاره و حومه آن:
- نظارت و پیگیری دقیق مسئولین مسکن و شهرسازی
- 7- برای جاده سازی ها :
- کنترل برجاده سازی و استفاده بهینه از جاده های موجود
- 8- برای تولید ذغال از درختان جنگلی:
- الف) ایجاد سوخت جایگزین، مناسب و کافی
- ب) توزیع مواد سوختنی به گردشگران قبل از ورود به مناطق گردشگری
- 9- برای کاهش علوفه های موجود در جنگل :
- استفاده از علوفه ی فراوان در جنگل برای خوراک دام و جلوگیری و پیشگیری از انباشت آن در فصل خشک به عنوان قابل اشتعال ترین پدیده
- 10- برای مسائل امینتی و آتش سوزی های عمدی
- آموزش و آگاه سازی حساس بودن منطقه
- 11- برای مقرون به صرفه نبودن دامپروری:
- ایجاد تسهیلات جهت دامپروری سنتی و بهره وری محلی از جنگل
- 12- برای وضعیت بیولوژیک درخت بلوط که باعث باقیماندن برگ روی آن می شود و غلت آن است زودتر و شدیدتر بسوزد .
- جمع آوری برگ آن جهت تغذیه دام برای زمستان

9. برنامه ریزی مشارکتی برای تشکیل گروه ذی نفعان در کارگاه بعدی

در پایان با توجه به دستاورد های کارگاه و ضرورت تشکیل گروه ذی نفعان و حضور ایشان در کارگاه بعدی؛ از میان داوطلبان بومی دونفر مسئولیت رابط را برای هماهنگی های لازم میان کارگروه با جامعه ی محلی ، مسئولان و دیگر ذی نفعان را بر عهده گرفتند و قرار بر آن شد که پس از تهیه ی گزارش؛ برای کارگاه بعدی با برنامه ریزی مشارکتی اقدامات لازم به عمل آید.

عکس 14: اعضای کارگروه در پایان کارگاه روز دوم 89 / 9 / 25

روز سوم 1389/9/26

نشست پایانی کارگاه در صبح و ظهر روز 26 / 9 / 1389 در هتل آزادگان کرمانشاه و با حضور اکثریت اعضای فعال کارگروه مشترک برای ارزیابی ؛ جمع بندی و تقسیم کار تشکیل شد .

1. ارزیابی مشارکتی

با توجه به نتایج بسیار مثبت کارگاه در روزهای قبل ؛ رویکرد کارگروه بر این که به صورت مشترک کار را ادامه دهد مورد تائید و تاکید دوباره قرار گرفت . سپس با ارزیابی نتایج به جمع بندی رؤس نتایج پرداخته شد .

2. جمع بندی و تقسیم کار

در روز 89/9/26 جلسه کارگروه ، در محل هتل آزادگان با حضور جمیت پراو، گروه هیلو و ایرانشهر برگزار شد که جمع بندی و تقسیم کار به صورت زیر می باشد:

1- سازمان های غیر دولتی پراو و هیلو به عنوان رابط میان مردم محلی برای شکل گیری و دعوت از ذینفعان برای تشکیل گروه ذینفعان تعیین شدند.

2- ایرانشهر به عنوان رابط با دیگر مؤسسات و سازمان های غیر دولتی و مسئولان کشوری از جمله سازمان جنگل ها ، مراتع و آبخیز داری کشور برای پیشبرد کارها در پایتخت و هم چنین تسهیلگری در کارگاه ها و کمک در تهیه گزارش ها.

3- گروه داوطلب محلی به عنوان مجری.

همچنین شناسایی و دعوت از ذینفعان توسط جمعیت پراو و گروه هیلو؛ برنامه ریزی برای اجرای برنامه ی بازدید «تماشاگاه راز» در جنگل های جنوب کرمانشاه به عنوان مطالعات موازی توسط گروه هیلو؛ بررسی موضوع جانباختگان آتش سوزی ها و بزرگداشت هم زمان با کارگاه بعدی، و ارائه گزارش مشترک گروه هیلو، ایرانشهر و جمعیت پراو به سازمان جنگل ها ، مراتع و آبخیز داری کشور نیز در دست اقدام قرار گرفت و در صورت جلسه ای به امضای حضار رسید.

پیوست ها :

پیوست شماره یک :

پیشنهادات تکمیلی جمعیت حفظ و احیا محیط کوهستان (پراو)

نکاتی که باید به آنان پرداخت

راهکار اقدام به آموزش دیده‌بان برای حضور در مناطق حساس و در خطر آتش سوزی در فصول خشک (5ماه) مشابه طرح حضور دیده‌بان در کوه‌های تاق بستان بیستون و ... در پروژه مسیرهای سبزکوهستان (تافه کوچکینه، تاق وسان، دواشکفت) جمعیت پراو.

1- افرادخبره محلی و معتمد مشخص شوند.

2- کارشناسان به ویژه جنگلبانان شناخته شده، آگاه و دلسوز و باتجربه برای آموزش دیده‌بان‌های محلی که ترجیحاً از بین ذینفعان انتخاب شوند بهتر است.

3- جزوهای در مورد عوارض و خسارت‌های آتش سوزی ها بر منابع خاک و محیط زیست، راه‌های پیشگیری، نحوه خاموش کردن آتش، نحوه عمل در مواقع اضطراری و دور بودن راه، نحوه تماس با افراد محلی و اطلاع رسانی، نحوه دریافت و طلب امداد و نجات یا کمک از مسئولین و نیروهای موجود تهیه شود. مثلاً تشکیل بانک اطلاعاتی نیروهای محلی، دولتی و ذینفع و دست اندر کار (

4- ابزار مورد نیاز شناسایی و تهیه گردد.

5- نحوه برخورد صحیح با افراد ایجاد کننده آتش سوزی و آموزش دادن این اشخاص.

6- آگاه سازی مردم نسبت به عوارض سوزاندن کاه و کلش در زمین‌های کشاورزی.

7- جمع‌آوری اطلاعات از وضعیت موجود منطقه، معرفی ویژگی‌های محیط، گونه‌های گیاهی و جانوری، وسعت جنگل‌ها، محیط زیست و منابع طبیعی.

8- جمع‌آوری دانش بومی، گیاهان دارویی، غذاهای محلی، طب سنتی.

9- مستند سازی، عکس، فیلم، کتابچه، دفتر ثبت وقایع.

10- تشکیل جلسات و کلاس‌های آموزشی لازم.

11- تهیه بسته‌های آموزشی با تصویرسازی و ارتقاء رفتارهای درست و دوری از رفتارهای نادرست، استفاده درست از گیاهان منطقه و شناسایی انواع گیاهان دارویی، غذایی و درختان جنگلی و معرفی ارزش آنها، چشم اندازها، حفظ آب و خاک و ... .

12- تهیه مطالب آگاه سازی و اطلاع رسانی ساخت و نصب تابلوهای هشدار و رفتار و اطلاع رسانی در مناطق حساس، گردشگری، پرتردد، و جنگلی)

پیوست شماره دو:

پیشنهادات تکمیلی گروه هیلو جنبش علفزار کرمانشاه:

1- برای رسیدن به مدیریت پایدار منابع گران‌بهای زیستی و احیاء مناطق تخریب شده، هماهنگی‌های بین پروژه‌ای ضروری است. برای مثال: جهت رسیدن به مدیریت پایدار محیط زیست در یکی از عرصه‌های طبیعی در هر گوشه کشور، آگاه‌سازی، توانمندسازی (ارتقاء وضعیت معیشت عرصه نشین)، ایجاد شغل و

ارائه امکانات رفاهی باید همزمان وارد منطقه شود. چرا که اگر هرکدام از این موارد بدون هماهنگی با دیگری وارد منطقه شود، اثری سو خواهد داشت. (آسفالت کردن جاده خاکی در منطقه جنگلی دلیلی می‌شود برای راحت شدن فعالیت قاچاق ذغال، اما اگر در همان منطقه برای عرصه نشینان شغل‌هایی با وابستگی کم به جنگل ایجاد شود، همان جاده وسیله‌ای می‌شود برای بهبود حمل و نقل محصولات تولیدی آنها).

2- انسان، طبیعت را در وضعیتی قرار داده است که اگر طبیعت با این شرایط بحرانی به حال خود رها شود، نابودی آن دور از ذهن نیست و باید طبیعت را تا رسیدن به شرایط اکولوژیکی پایدار و طبیعی، مورد حمایت قرار داد ولی از طرفی هرگونه دست‌کاری و ایجاد تغییر در طبیعت، بدون برنامه ریزی و پژوهش علمی پیش از اجرا، اثرات منفی دارد و نظم چرخه زیستی را به هم می‌زند.

پس برای مبارزه با آتش سوزی، با برگ‌های خزان کرده در پای درخت که فضای گلخانه‌ای را برای رشد دانه‌های جنگلی پدید می‌آورند و ادامه حیات جنگل به این فضای زیر اشکوبی وابستگی دارد، باید با حساسیت خاصی برخورد شود.

راهکارهای پیشنهادی گروه هیلو:

1- ایجاد آتش بُر: این کار هم برای جوامع محلی درآمد زایی دارد (مشارکت جوامع محلی در ساخت آتش بر) و هم باعث کاهش آتش سوزی می‌شود و با انجام چنین پروژه‌هایی، جوامع محلی ارزش جنگل و مراتع را بیش از پیش درک می‌کنند.

2- ایجاد کمربند حفاظتی (خط تنسیق) در سرحد اراضی ملی و اراضی کشاورزی برای جلوگیری از نفوذ زمین‌های کشاورزی به جنگل‌ها و مراتع (تغییر کاربری اراضی ملی) و جلوگیری از سرایت آتش سوزی‌هایی که در اثر سوزاندن پس چر (جار) انجام می‌شود و سازه‌ای بسیار مناسب برای جمع‌آوری آب‌های سطحی است. (چنین پروژه‌ای در جنگل‌های جنوب ماهیدشت تا منطقه سیمانی و گهواره انجام شده و تا حدی ثمربخش بوده است).

3- چرای بی رویه دام‌ها در ماه‌های نامناسب (چرای خارج از فصل) باعث فقر مراتع و از بین رفتن جوانه‌های نوس جنگلی می‌شود. پس برای کاهش حجم زیاد علوفه خشک در فصل‌های آتش سوزی، باید چرای دام بعد از رسیدن دانه‌های مرتعی و رشد مناسب جوانه‌های درختی (دانه زاد) انجام شود.

4- تشکیل کلاس‌های مداوم مشارکتی برای پایش و ارزیابی موضوع مربوطه.

5- انتخاب لیدرهای محلی برای ادامه فعالیت‌های مشارکتی، پس از خروج تسهیل‌گر از منطقه جهت رسیدن به مدیریت پایدار.

6- حضور معلمان روستاها در جلسات مشارکتی برای رسیدن به آگاهی کافی در مورد پروژه و انتقال آن به شاگردان. (فعالیت‌های زیرساختی)

7- استفاده همیشگی از عکس، تصویر، نقشه و فیلم در جلسات مشارکتی. چرا که بدین وسیله عرصه نشینان، تمایل بیشتری به حضور در جلسات پیدا خواهند کرد و کیفیت آموزش نیز بالا می‌رود.

8- پوشش خبری در شبکه استانی و روزنامه‌های محلی و سراسری، که باعث تمایل بیشتر عرصه نشینان به همکاری در اجرای پروژه می‌شود. (مردم روستایی اگر نام خود و یا روستایشان را از تلویزیون بشنوند و یا در روزنامه‌ای بخوانند، تحت تاثیر قرار گرفته و موضوع را بسیار مهم‌تر دانسته و راحت‌تر خواهند پذیرفت)

9- استفاده از شخصیت‌های مذهبی و مردمی منطقه برای تشویق و دعوت مردم به همکاری و منع ایجاد آتش سوزی.

جنگل !

در انتهای حیرت ما

پس پشت این همه پیچ و دود و زبانه ی جهل و

در غفلتی همیشگی ؛

این تویی که دوباره سبز می شوی...

دوباره

تو

سبز

می شوی...

همیشه تو سبز بوده ای...

خواهشمند است برای اطلاعات بیشتر به پیوند های زیر را ببینید:

www.heeloo.ir •

www.paraw.ir •

www.iranshahr.cc •

www.icnhd.org •

Special workgroup: •

[Iran's jungles conservation and protection](#) • [حفاظت و حمایت از جنگل های ایران](#)

[Participatory action researche In Kermanshah -Paveh zone](#) •

[تحقیقات عملی مشارکتی در منطقه ی کرمانشاه-پاوه](#)

Email:

info@gbdrf.org